

До разової спеціалізованої ради PhD 13639
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
(46027 м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2)

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата філологічних наук, доцента,
доцента кафедри української мови та славістики
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Вербовецької Оксани Степанівни
на дисертацію **Хоміцького Назарія Юрійовича**
«Лінгвостилістична організація воєнної прози Олександра
Вільчинського»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія

Актуальність теми дослідження та її зв'язок із галузевими науковими програмами. У сучасному українському мовознавстві вагоме місце займають дослідження художнього тексту як складного багаторівневого утворення, у якому різні мовні одиниці створюють цілісний художній простір і забезпечують реалізацію естетично значущих смислів. Особливу увагу у вивченні виражальних можливостей мови приділяють аналізу функційно-стилістичного потенціалу лексичних і синтаксичних засобів, їхній ролі в організації текстової тканини та творенні образності. У цьому контексті актуальності набуває вивчення мови воєнної прози, яка відображає специфіку лінгвістичної репрезентації історичного досвіду українського народу, психології війни шляхом мовного осмислення історичних зламів і суспільних трансформацій.

У руслі таких наукових зацікавлень виконано дисертацію Хоміцького Назарія Юрійовича, присвячену функційно-стилістичному аналізу мовних одиниць у воєнній прозі Олександра Вільчинського. У роботі комплексно розглянуто особливості лексичної та синтаксичної організації художніх текстів, схарактеризовано виражальні можливості мілітарної лексики, онімного простору, синтаксичних конструкцій і стилістичних фігур у творенні художньої образності та реалізації авторського світобачення.

Актуальність дисертації зумовлена недостатньою розробленістю проблеми комплексного аналізу воєнної прози в сучасній українській лінгвістиці. Попри наявність окремих студій, мовностилістична організація творів Олександра Вільчинського досі не була предметом цілісного наукового вивчення. Отже, дисертаційна праця Назарія Хоміцького є актуальною, науково обґрунтованою, вагомою, оскільки поглиблює засади аналізу художнього тексту і воєнного дискурсу, пропонує цілісний погляд на мовну особистість О. Вільчинського, творчість якого репрезентує воєнну прозу, сучасну й історичну.

Тему дисертації затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 9 від 30 грудня 2025 року). Вона корелює з науковою проблематикою кафедри української мови та славістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка («Проблемні питання сучасної лексикології, граматики та когнітивної лінгвістики» (реєстраційний номер 0120U102350), «Рівнева організація сучасних лінгвосистем у когнітивному, соціолінгвістичному і лінгводидактичному вимірі» (реєстраційний номер 0126U001953)), на якій виконана дисертаційна праця.

Наукова новизна результатів проведених досліджень та їх наукова обґрунтованість. Наукова новизна дисертаційної роботи Назарія Хоміцького полягає в тому, що в ній уперше в українському мовознавстві здійснено комплексний лінгвістичний аналіз воєнної прози Олександра Вільчинського. Автор дисертації дослідив стилістичні особливості лексичних і синтаксичних одиниць, їхнє функційне навантаження у структурі художнього тексту, окреслив семантичне наповнення військової лексики, роль онімів у творенні художньої образності і реалістичності та схарактеризував стилістичні можливості синтаксичних конструкцій тропеїчних засобів у текстах письменника. Важливим є визначення специфіки мовних особливостей воєнної прози в контексті художнього дискурсу.

Аналіз дисертаційного дослідження Н. Хоміцького дає підстави стверджувати, що робота містить важливі наукові положення, які характеризуються новизною та теоретичною значущістю, є достатньо обґрунтованими. Подані висновки підтверджують результати здійсненого дослідження.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення дослідження полягає в можливості застосування його результатів у подальших наукових розвідках, присвячених проблемам лінгвостилістики, лінгвопоетики, лінгвістичного аналізу художнього тексту. Теоретичні положення та фактичний матеріал можуть бути використані під час викладання курсів лексикології, стилістики української мови, лінгвістики тексту.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Мета й завдання дослідження зумовили відповідну структуру роботи, яка вирізняється чіткістю і складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури, списку джерел фактичного матеріалу та додатків. Загальний обсяг дисертації – 285 сторінок, основний текст складає 229 сторінок.

У вступі обґрунтовано вибір теми дисертації та її актуальність, визначено об'єкт дослідження, сформульовано мету й основні завдання, подано відомості про джерела матеріалу та апробацію роботи, указано методи дослідження, окреслено новизну, теоретичну та практичну цінність дисертації.

У першому розділі «Теоретичні основи вивчення воєнної прози в сучасній лінгвістиці» автор здійснює ґрунтовний аналіз наукових підходів до трактування художнього тексту як складного багатовимірного утворення, що репрезентує індивідуально-авторську картину світу. Дослідник систематизує погляди українських лінгвістів на естетичну та когнітивну природу тексту, фокусуючись на його лінгвостилістичній організації, зокрема дослідженні

лексичного та синтаксичного рівнів як ключових компонентів формування текстової цілісності.

У межах розділу проаналізовано основні підходи до вивчення лексичного простору художньої прози, окреслено його семантичне розмаїття та стилістичні функції, а також розглянуто синтаксичні особливості прозового тексту, зокрема його ролі в організації смислової та емоційно-експресивної структури твору. Автор переконливо доводить, що художній текст не функціонує ізольовано, а є «частиною літературного процесу на певному історичному етапі розвитку національної літератури; сприймається і розкодовується реципієнтами у найрізноманітніших контекстах» (с. 24).

Окрему увагу дисертант приділяє військовій прозі як специфічному об'єктові лінгвостилістичного аналізу, визначаючи її тематичні, семантичні та мовностилістичні особливості, що в сукупності формує належне теоретичне підґрунтя для подальшого аналізу мовних засобів у творах воєнної тематики. Дослідник слушно визначає низку аспектів і проблем в обраному напрямі дослідження та створює підстави для його подальшого наукового опрацювання.

У другому розділі «Лексична парадигма воєнної прози Олександра Вільчинського: семантичний і функційно-стилістичний вияв» представлено комплексне дослідження лексичного рівня художніх текстів письменника. У межах цього аналізу Н. Хоміцький послідовно виокремлює та ґрунтовно описує лексико-семантичні групи й поля, пов'язані з мілітарною тематикою, простежуючи особливості їхнього функціонування у структурі художнього тексту. Значну увагу з-поміж одиниць лексичного рівня дисертант зосереджує на специфіці онімної номінації у творах воєнної тематики, доцільно наголошуючи на їхній ролі у процесі конкретизації, деталізації та художньої індивідуалізації оповіді. У роботі переконливо аргументовано, що оніми у прозі Олександра Вільчинського виступають ключовими вузлами змісту та маркерами ідентичності, виконуючи не лише традиційну номінативну функцію, а й набуваючи важливого стилістичного та емоційно-смислового

навантаження. Назарій Хоміцький акцентує й на прецедентності власних назв, які вживає автор у творі, та їх ролі у створенні реалістичності оповіді.

Окрему увагу в дослідженні приділено аналізу лексичних засобів виразності – діалектизмів, термінів і детермінологізованих лексем, елементів розмовного й просторічного мовлення, вульгаризмів, жаргонної та сленгової лексики, архаїзмів, новотворів і запозичень, а також з'ясовано їхню роль у формуванні емоційно-експресивного тла художнього тексту та відтворенні мовної картини воєнної реальності та створенні ефекту достовірності зображуваного. Вагоме місце у структурі розділу посідає також характеристика тропеїчних засобів, зокрема епітетів, метафоричних конструкцій, перифразів та інших образних одиниць.

Загалом зміст другого розділу переконливо засвідчує, що саме лексичний рівень виступає одним із ключових чинників формування образної системи та емоційно-стилістичної своєрідності воєнної прози Олександра Вільчинського та підтверджує думку про складну соціокультурну структуру мовного світу автора.

У третьому розділі «Функційно-стилістичний потенціал синтаксичних одиниць у воєнній прозі Олександра Вільчинського» розглянуто особливості синтаксичної структури художніх текстів і їхнє значення для створення стилістичних ефектів. Автор досліджує синтаксичні одиниці, визначаючи їхню роль у підкресленні художнього мовлення та посиленні емоційного впливу на читача. Особливу увагу приділено стилістичним фігурам і прийомам, можливостям різних типів речень (функції ускладнених простих речень, відокремлених членів речення (прикладок, означень, обставин), а також вставних конструкцій у вираженні авторської модальності.

Важливо, що в роботі визначено стилістичне навантаження різних комунікативних типів речень, які забезпечують динаміку тексту та формують його інтонаційно-сміслову структуру. Дисертант підкреслює, що синтаксичні засоби відіграють ключову роль у створенні художньої структури воєнної прози та її емоційного впливу. Аналіз комунікативних і структурних типів речень дозволив автору виявити особливості мовомислення письменника,

зокрема його тяжіння до інтенсифікації наративу через ускладнені синтаксичні конструкції.

Загальні висновки дисертації є логічним завершенням здійсненого аналізу, вирізняються чіткістю узагальнень, логічною послідовністю, обґрунтованістю та взаємозв'язком з основними положеннями, викладеними в розділах дисертації.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в наукових публікаціях. Результати дослідження апробовано у вигляді доповідей на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях і трьох публікацій у фахових виданнях України. Усі вони відповідають тематиці дослідження та його меті.

Оцінка рівня виконання наукового завдання та рівня оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Робота характеризується композиційною цілісністю, а виклад матеріалу – послідовністю та науковою точністю, вирізняється широкою репрезентативною джерельною базою. Аналіз фактичного матеріалу є ґрунтовним, а сформульовані висновки – аргументованими й переконливими. Загалом рецензована праця демонструє належний рівень опрацювання порушеної проблематики її автором і засвідчує високий рівень його професійної компетентності, уміння опрацьовувати наукові джерела та здатність здійснювати самостійні наукові узагальнення.

Дисертант виявив високу наукову культуру, застосувавши комплекс результативних методів дослідження, що дозволяють декодувати факти художньої мови в їх функційно-стилістичній доцільності. Використання методів лінгвістичного спостереження та інтерпретації дало змогу дослідникові не просто інвентаризувати мовні одиниці, а розкрити їхню роль у моделюванні концептуальної картини світу митця. Обрані здобувачем методи дослідження відповідають стратегії розкриття теми дисертації, а результати свідчать про коректність використання методологічного апарату.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Під час рецензування дисертаційної роботи не встановлено порушень принципів академічної доброчесності (академічний

плагіат, самоплагіат, фабрикація чи фальсифікація даних, а також текстові запозичення без належного посилання). Робота є самостійно виконаним науковим дослідженням, усі ідеї та наукові положення, викладені в роботі, сформульовані автором особисто та отримані ним у процесі власного наукового опрацювання.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Позитивно оцінюючи дисертацію загалом, висловлюємо окремі зауваження та побажання:

1) більш комплексне висвітлення всіх засобів формування образності й емоційної виразності у творах Олександра Вільчинського сприяло б повнішому й ціліснішому розкриттю особливостей авторського ідіостилю;

2) висновки дисертаційного дослідження могли б бути ще переконливішими за умови ширшого використання елементів статистичного аналізу мовного матеріалу;

3) певного пояснення потребує неоднаковий обсяг висновків до окремих розділів роботи, оскільки це дещо порушує структурну рівновагу дослідження.

Висловлені зауваження, міркування та пропозиції переважно мають дискусійний характер або є рекомендаціями, які жодним чином не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, виконаної Назарієм Хоміцьким.

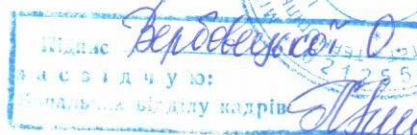
Загальний висновок. Аналіз дисертації Хоміцького Назарія Юрійовича «Лінгвостилістична організація воєнної прози Олександра Вільчинського» та опублікованих за результатами дисертаційного дослідження наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація є актуальною, новаторською, оригінальною й завершеною науковою роботою, містить наукову новизну, має теоретичне і практичне значення. Робота виконана на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія, відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від

12.01.2022 р. № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а Хоміцький Назарій Юрійович, автор дослідження, заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

Рецензент –

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови та славістики
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

Оксана ВЕРБОВЕЦЬКА

Оксана Вербовецька

М. Гнатюк